

Projekt *Uczę historii i teraźniejszości* jest współfinansowany ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach programu *Szkoła uczyca się*.

I.13	CO MAJĄ WSPÓLNEGO BIBLIJNY ABRAHAM, DEKALOG DIALOGU I LOTNISKO HEATHROW?	
I.13.1	Informacja dla nauczyciela	2
I.13.2.	Przebieg zajęć.	3
I.13.3.	Karta pracy ucznia	5
I.13.3.1.	Co mają wspólnego biblijny Abraham, Dekalog Dialogu i lotnisko Heathrow? Cz. 1.	5
I.13.3.1.	Co mają wspólnego biblijny Abraham, <i>Dekalog Dialogu</i> i lotnisko Heathrow? Cz. 2.	11
I.13.4.	Materiał pomocniczy	13
I.13.4.1	Barack obama, wystąpienie podczas konferencji <i>Building a Covenant for a New America</i> , Waszyngton 2006, fragmenty	13
I.13.4.1	Religious Landscape Study 2007, 2014	15

KODY QR DO MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

Kod QR nr o.
Materiał pomocniczy.

ZESZYT WOS

I.13 CO MAJĄ WSPÓLNEGO BIBLIJNY ABRAHAM, DEKALOG DIALOGU I LOTNISKO HEATHROW?

I.13.1 INFORMACJA DLA NAUCZYCIELA

Temat _____	Co mają wspólnego biblijny Abraham, <i>Dekalog Dialogu</i> i lotnisko Heathrow?
Czas realizacji _____	🕒 45 min lub 2 × 45 min.
Czego się dowiem? _____	Poznam przykład wpływu globalizacji na współistnienie wyznawców różnych religii/zwolenników różnych światopoglądów. Poznam przykłady problemów i spornych zagadnień wynikających z różnic światopoglądowych w wielowyznaniowym społeczeństwie amerykańskim oraz propozycje sposobów dyskusowania o nich. Poznam strukturę wyznaniową społeczeństwa USA. Poznam zasady prowadzenia wartościowego dialogu.
Dlaczego się tego uczyć? _____	Aby zrozumieć złożoność zjawisk wynikających ze współegzystowania ze sobą wyznawców różnych religii, osób bezwyznaniowych oraz zwolenników przeciwstawnych ideologii. Aby zrozumieć, jak istotny jest wartościowy dialog pomiędzy wyznawcami i osobami bezwyznaniowymi. Aby zrozumieć, jak ważną rolę odgrywają religie w życiu jednostek i społeczeństw oraz potrzebę rozwiązywania kwestii spornych wynikających z różnych stanowisk światopoglądowych.
Metody pracy _____	• rozmowa nauczająca • praca z ilustracją • czytanie ze zrozumieniem • dyskusja • metaplan
Wyposażenie / materiały _____	• rzutnik multimedialny • kserokopie załączników • dostęp do internetu • smartfony uczniów z dostępem do sieci • kartony/flipchart
Działania poprzedzające przeprowadzenie lekcji _____	do lekcji 1: Poproś młodzież o zapoznanie się z tekstem Baracka Obamy. → ■■ Kod QR do materiału pomocniczego.

Kod QR do materiału pomocniczego.

I.13.2. PRZEBIEG ZAJĘĆ

Temat przewidziany do realizacji podczas 1–2 jednostek lekcyjnych.

Materiał został tak pomyślany, żeby inspirować do rozważań nad problemami społeczeństw wielowyznaniowych w warunkach państwa demokratycznego. Jego zasadniczym celem jest pobudzenie uczniów do refleksji nad złożonością problemów i zastanowienie się nad sposobami ich rozwiązywa-

nia. W sposób szczególny wyeksponowano potrzebę dialogu (oraz jego jakość), jako istotnego czynnika warunkującego prawidłowe współistnienie wyznawców różnych religii, osób bezwyznaniowych oraz zwolenników przeciwstawnych ideologii.

LEKCJA 1. CO MAJĄ WSPÓLNEGO BIBLIJNY ABRAHAM, DEKALOG DIALOGU I LOTNISKO HEATHROW? CZĘŚĆ 1.

Abraham:

Izaak, twój pokój to jeden wielki śmietnik. Po tym wszystkim, co mama i ja dla ciebie poświęcimy, czy to by cię zabiło, gdybyś posprzątał?

Izaak:

Świetnie, znowu to samo. Czy to kolejna groźba, tato?

Źródło: <http://www.mormoncartoonist.com/2018/08/>
[dostęp: 10.07.2022]

WSTĘP [🕒 5 min]

- Nawiąż do obrazka widocznego powyżej. Spytaj młodzież, do jakiej sytuacji, opisanej w Biblii, czyni aluzję autor obrazka. Powinny pojawić się skojarzenia ze starotestamentową próbą złożenia przez Abrahama ofiary z syna Izaaka, stanowiącą test posłuszeństwa i oddania Bogu*. Wyjaśnij, że Abraham i Izaak pojawią się raz jeszcze na lekcji.
- Zapytaj uczniów, jak rozumieją pojęcie „wielowyznaniowa demokracja”. Poproś, żeby wskazali przykłady takich państw. Powinny pojawić się np. Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Francja.

- Zapytaj, czy zdaniem uczniów/uczennic, globalizacja sprzyja powstawaniu wielowyznaniowych państw? Jakie czynniki mają wpływ na to zjawisko? Wśród odpowiedzi powinny pojawić się: migracje (spowodowane konfliktami zbrojnymi, prześladowaniami, zmianami klimatu, poszukiwaniem pracy); łatwość przemieszczania się; deficyt pracowników w krajach docelowych itd.
- Przedstaw młodzieży cele lekcji w formie odpowiedzi na pytania: *Czego się dowiem?/Dlaczego się tego uczę?*

* Opowieść o ofierze Abrahama należy do najbardziej znanych fragmentów Starego Testamentu. Przez stulecia analizowali ją i komentowali uczeni/duchowni żydowski, chrześcijański i muzułmański (trzech religii Abrahamowych). Długotrwałe i wszechstronne badania tekstu doprowadziły do powstania licznych objaśnień/wykładni jego znaczenia. Należą do nich, między innymi, Boży zakaz składania ofiary z ludzi (dzieci) czy analogie z ofiarą Syna Bożego (Chrystusa) na krzyżu, której opis znajdujemy w Nowym Testamencie. Innymi słowy, odczytywanie sensu opowieści o ofierze Abrahama wykracza daleko poza jej dosłowne rozumienie jako wyłącznie Bożego sprawdzianu posłuszeństwa.

ROZWINIĘCIE [🕒 37 min]

- Jeśli nie korzystasz z rzutnika multimedialnego, rozdaj młodzieży kserokopie niezbędnych materiałów.
- Wyświetl uczniom/uczennicom źródło 1. Poproś, żeby zapoznali się z tłumaczeniem napisów. Następnie poproś o wykonanie zadania 1. Zapytaj, ile symboli są w stanie samodzielnie rozpoznać i odczytać.
- Podpowiedz, że mają możliwość sfotografowania zdjęcia i skorzystania z funkcji „Google lens”, czyli z obiektywu Google (uczeń fotografuje symbol i zdjęcie trafia do folderu na jego smartfonie, wybiera następnie opcję „Udostępnij” i aplikację Google, po czym zaznacza „Wyszukaj zdjęcie”, aby uzyskać podobne zdjęcia i informacje dotyczące sfotografowanego symbolu). Wspólnie odczytajcie wszystkie symbole. Zapytaj, co ich zaskoczyło? Wyjaśnij, że lotnisko Londyn-Heathrow obsłużyło w 2019 roku (tuż przed ograniczeniami wprowadzonymi z powodu pandemii) ponad 80 milionów pasażerów, czyli było lotniskiem o największym ruchu pasażerskim w Europie. Dziennie dociera tam ponad 200 000 osób. [🕒 5 min.]
- Wyświetl i zadaj uczniom/uczennicom pytania umieszczone w tabeli zadania 2. Wspólnie ustalcie odpowiedzi. [🕒 10 min.]
- Poproś uczniów, aby przypomnieli sobie treść źródła 2. Następnie poproś, aby pracując w parach, udzielili odpowiedzi na pytania dotyczące fragmentów tekstu oznaczonych literami od A do I. Pytania do fragmentów tekstu są widoczne w ramkach. [🕒 10 min.]
- Uczniowie/uczennice udzielają odpowiedzi. Następnie wyświetl (przeczytaj) odpowiedzi zawarte w modelu. [🕒 12 min.]

PODSUMOWANIE [🕒 3 min.]

- Poproś, aby uczniowie/uczennice wymienili jedną zasadę/regułę, którą, ich zdaniem, należy stosować, aby zapewnić prawidłowe współistnienie ludzi w wielowyznaniowym społeczeństwie/ państwie. Miejmy nadzieję, że spośród podanych odpowiedzi, pojawi się stwierdzenie o „potrzebie dialogu”.

LEKCJA 2. CO MAJĄ WSPÓLNEGO BIBLIJNY ABRAHAM, DEKALOG DIALOGU I LOTNISKO HEATHROW? CZĘŚĆ 2.

WSTĘP [🕒 5 min.]

- Nawiąż do podsumowania poprzedniej lekcji. Poproś, aby uczniowie/uczennice przypomnieli zasady, które gwarantują prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa wielowyznaniowego (nawiązanie do potrzeby dialogu).

ROZWINIĘCIE [🕒 35 min.]

- Poproś uczniów/uczennice o samodzielne przeczytanie tekstu źródła 3. Upewnij się, czy uczniowie rozumieją podkreślone fragmenty tekstu. W razie potrzeby je wytłumacz. Następnie podziel uczniów na 4–5 grup. Każda z grup powinna otrzymać karton/flipchart, aby móc zapisywać swoje wnioski. Wyjaśnij, że zadanie 4 polega na przygotowaniu metaplanu (według zamieszczonej tabeli) przy założeniu, że *Dekalog dialogu* traktujemy jako odpowiednik części „Jak powinno być?”. Po zakończeniu pracy uczniowie prezentują swoje metaplany.

PODSUMOWANIE [🕒 5 min]

- Poproś młodzież o wskazanie, ich zdaniem, trzech najważniejszych zasad dialogu. Poproś o uzasadnienie.

I.13.3. KARTA PRACY UCZNIĄ

I.13.3.1. LEKCJA 1. CO MAJĄ WSPÓLNEGO BIBLIJNY ABRAHAM, DEKALOG DIALOGU I LOTNISKO HEATHROW?

ZADANIE 1.

Tablica po lewej:
Pokój modlitwy i medytacji ¶ Witajcie ¶ Ten obszar jest dostępny dla kobiet i mężczyzn wszystkich wyznań oraz osób bezwyznaniowych. ¶ Prosimy o uszanowanie tej przestrzeni oraz jej użytkowników pozostawiając ją czystą i uporządkowaną.

Tablica po prawej:
Wielowyznaniowy pokój modlitwy. ¶ Przechowalnia obuwia i umywalnia.

Źródło 1.

Port Lotniczy Londyn-Heathrow, Terminal 4

<https://jsis.washington.edu/news/key-defeating-religious-nationalism-religious-literacy-skills-says-ipi-senior-fellow-chris-seiple-world-economic-forum/> [dostęp: 10.07.2022]

Odczytaj symbole graficzne widoczne na zdjęciu (źródło 1), w tej samej kolejności. Możesz posłużyć się np. funkcją „Obiektyw Google”. Symbole religijne – patrz temat: Kontrowersyjne pytanie tygodnika „Time”

ZADANIE 2.

1	Dlaczego na lotniskach wprowadza się miejsca do modlitwy/medytacji?
2	Z czego wynika kolejność symboli widocznych na tablicy obok wejścia? Jak myślisz, dlaczego przyjęto tę zasadę?
3	Poza symbolami widocznymi na tablicy, w samym pokoju modlitwy/medytacji nie ma żadnych symboli religijnych? Jak myślisz, dlaczego?
4	W świątyniach niektórych religii stosuje się wyraźny podział przestrzeni na tę przeznaczoną dla kobiet i tę dla mężczyzn? Czy na Heathrow przyjęto podobną zasadę? Dlaczego tak/nie?
5	Dlaczego obok pokoju mieści się przechowalnia obuwia i umywalnia?
6	Czy tego rodzaju pokój możemy uznać za symbol zmian wynikających z globalizacji? Dlaczego tak/nie?

ZADANIE 3.

Przypomnij sobie treść źródła 2. Następnie, pracując w parach, odpowiedzcie na pytania dotyczące fragmentów tekstu oznaczonych literami od A do I. Pytania są widoczne w ramkach przy fragmentach tekstu.

↪ Źródło 2.

Barack Obama, Wystąpienie podczas konferencji Building a Covenant for a New America (z ang. Budując przymierze dla nowej Ameryki), Waszyngton 2006, fragment

<https://sojo.net/articles/transcript-obamas-2006-sojournerscall-renewal-address-faith-and-politics> [dostęp: 10.07.2022]

[...] Kiedy ignorujemy debatę o tym, co to znaczy być dobrym chrześcijaninem, muzułmaninem czy żydem; kiedy mówimy o religii tylko w negatywnym sensie, [tzn.] gdzie i jak nie należy jej praktykować, a nie w pozytywnym sensie [tzn.], co mówi nam o naszych zobowiązaniach wobec siebie nawzajem; [...] **A** inni wypełnią [tę] próżnię, ci o najbardziej ciasnych poglądach na wiarę lub ci, którzy cynicznie wykorzystują religię do usprawiedliwiania [...] [własnych] celów. [...] Sugeruję to, że [zwolennicy państwa radykalnie świeckiego] nie mają racji, prosząc wierzących, aby zostawili swoją religię za drzwiami przed wejściem w przestrzeń publiczną. [...] Martin Luther King – w istocie większość wielkich reformatorów w historii Ameryki – nie tylko kierował się wiarą, ale wielokrotnie używał religijnego języka argumentując w swojej sprawie. [...] **B** Nasze prawo jest z definicji kodyfikacją moralności, w dużej mierze zakorzenioną w tradycji judeo-chrześcijańskiej. [...] W całym kraju poszczególne kościoły, takie jak mój i twój, sponsorują programy opieki dziennej, budują ośrodki dla seniorów, pomagają byłym przestępcom odzyskać życie i odbudowują wybrzeża naszej zatoki w następstwie huraganu Katrina. [...] Powstaje więc pytanie, jak budować na tych wciąż niepewnych partnerstwach między religijnymi i świeckimi ludźmi dobrej woli? Zajmie to więcej pracy, dużo więcej pracy, niż wykonaliśmy do tej pory. Trzeba będzie uczciwie zająć się napięciami i podejrzeniami po obu stronach podziału religijnego. Każda ze stron będzie musiała zaakceptować pewne podstawowe zasady współpracy. [...] **C** [Należy] zrozumieć kluczową rolę, jaką rozdział kościoła od państwa odegrał w zachowaniu nie tylko naszej [amerykańskiej] demokracji [...]. Ludzie często zapominają, że podczas zakładania

naszego państwa, to nie ateści [...] byli najsukcesywniejszymi [zwolennikami] Pierwszej Poprawki [wolności wyznania]. To prześladowane mniejszości [religijne], to baptyści [...] nie chcieli, aby istniejące kościoły narzucały swoje poglądy ludziom [...] To przodkowie ewangelików byli najbardziej nieugięci w kwestii niemieszania rządu z religią, ponieważ nie chcieli, aby religie sponsorowane przez państwo utrudniały im praktykowanie ich wiary tak, jak ją rozumieli. [...] Co więcej, biorąc pod uwagę rosnące zróżnicowanie populacji [dzisiejszej] Ameryki [...] **D** Kimkolwiek byliśmy kiedyś, nie jesteśmy już tylko narodem chrześcijańskim; jesteśmy także narodem żydowskim*, narodem muzułmańskim, narodem buddyjskim, narodem hinduskim** i narodem niewierzących. [...] Demokracja wymaga, aby osoby motywowane religijnie przekładały swoje obawy na wartości uniwersalne, a nie wartości specyficzne dla [własnej] religii. [Demokracja] wymaga tego, aby propozycje [osób wierzących] podlegały dyskusji i zdrowemu rozsądkowi. **E** Mogę być przeciwnikiem aborcji z powodów religijnych, ale jeśli postuluję uchwalenie prawa zakazującego [aborcji], nie mogę po prostu odwołać się do nauki mojego kościoła lub woli Bożej. Muszę wyjaśnić dlaczego aborcja narusza zasadę, która [dotyczy] ludzi wszystkich wyznań, w tym osób niewierzących. [...] Będzie to trudne dla niektórych, którzy wierzą w nieomyślność Biblii, tak [jak wierzy] wielu ewangelików [...]. Ale w pluralistycznej demokracji nie mamy wyboru. **F** Polityka zależy od naszej umiejętności przekonywania siebie nawzajem o wspólnych celach w oparciu o wspólną rzeczywistość. Wymaga kompromisu, sztuki tego, co możliwe. Na pewnym podstawowym poziomie religia nie pozwala na kompromis.

To sztuka niemożliwego. Jeśli Bóg przemówił, to od wyznawców oczekuje się, że będą żyć zgodnie z Bożymi [...] [nakazami], bez względu na konsekwencje. Opieranie [indywidualnego] życia na takich bezkompromisowych zobowiązaniach może być wzniosłe, ale opieranie naszej [państwowej] polityki na takich zobowiązaniach byłoby rzeczą niebezpieczną. Jeśli w to wątpisz, pozwól, że podam ci przykład. Wszyscy znamy historię Abrahama i Izaaka. Abraham otrzymuje od Boga rozkaz ofiarowania swojego jedyne go syna i bez sprzeciwu zabiera Izaaka na szczyt góry, przywiązuje go do ołtarza i unosi nóż, przygotowany do działania tak, jak nakazał [mu] Bóg. Oczywiście, w końcu Bóg zsyła anioła, aby [powstrzymał Abrahama] w ostatniej chwili, i Abraham zdaje Boży test oddania. Ale można śmiało powiedzieć, że jeśli ktokolwiek z nas [...] zobaczyłby Abrahama na dachu budynku podnoszącego nóż, przynajmniej powiadomilibyśmy policję i spodziewalibyśmy się, że [odpowiednie władze] odbiorą Izaaka Abrahamowi. Zrobilibyśmy to, ponieważ my **G nie słyszymy tego, co słyszy Abraham, nie widzimy tego, co on widzi [niezależnie jak prawdziwe mogą być dla Abrahama te doświadczenia]. Najlepsze, co możemy zrobić, to działać zgodnie z tym, co wszyscy widzimy, co wszyscy słyszymy, według prawa czy zwykłego rozsądku.** Wreszcie, jakiegokolwiek pogodzenie wiary z demokratycznym pluralizmem wymaga pewnego wycucia proporcji. Dotyczy to obu stron [religijnego podziału]. **H Nawet ci, którzy twierdzą, że Biblia jest nieomylna, dokonują rozróżnienia [...] wyczuwając, że niektóre fragmenty — powiedzmy Dziesięć Przykazań lub wiara w boskość Chrystusa — są kluczowe dla wiary chrześcijańskiej, podczas gdy inne są bardziej specyficzne kulturowo i mogą być modyfikowane, aby dostosować się do współczesnego życia. Amerykanie intuicyjnie to rozumieją. Dlatego większość katolików praktykuje kontrolę urodzeń. Niektórzy z tych sprzeciwiających się [legalizacji] małżeństw homoseksualnych, są jednocześnie**

przeciwni uchwaleniu poprawki do konstytucji, która by takich małżeństw zakazywała. [...] Bez względu na to, jak bardzo są religijni lub nie, ludzie są zmęczeni postrzeganiem wiary jako narzędzia ataku. Nie chcą, by wiara była wykorzystywana do umniejszania [kogokolwiek] lub tworzenia podziałów [między ludźmi]. [...] Kilka dni po tym, jak wygrałem nominację Demokratów w moim wyścigu do Senatu USA, otrzymałem e-mail od lekarza [...], który napisał [...] „Gratuluję ogromnej i inspirującej wygranej w prawyborach. Z radością głosowałem na ciebie i powiem ci, że poważnie rozważam głosowanie na ciebie w wyborach powszechnych. Piszę, aby wyrazić moje obawy, które ostatecznie mogą uniemożliwić mi wspieranie cię”. Doktor określił się jako chrześcijanin [...]. Jego wiara doprowadziła go do silnego sprzeciwu wobec aborcji i małżeństw homoseksualnych [...]. Ale powodem, dla którego lekarz rozważał nie głosowanie na mnie, nie było po prostu moje stanowisko w sprawie aborcji. [...] „Wyczuwam, że masz silne poczucie sprawiedliwości..., a także [...], że jesteś osobą z dużym szacunkiem dla rozsądku ... Bez względu na twoje przekonania, jeśli naprawdę wierzysz, że wszyscy, którzy sprzeciwiają się aborcji, są ideologami napędzanymi [...] pragnieniami zadawania cierpienia kobietom, to moim zdaniem nie jesteś sprawiedliwy [...]. **I Nie pytam w tym momencie, czy sprzeciwiasz się aborcji, tylko czy mówisz o tej sprawie w uczciwy sposób**”. [...] **To ludzie tacy jak on szukają głębszej, pełniejszej rozmowy o [roli] religii w tym kraju. Mogą nie zmienić swojego stanowiska, ale chętnie słuchają i uczą się od tych, którzy chcą rozmawiać uczciwymi słowami.** [...] Zanim położyłem się spać, odmówiłem własną modlitwę. Myślę, że to modlitwa, którą dzielę z wieloma Amerykanami. Nadzieja, że możemy żyć ze sobą w sposób, który godzi przekonania każdego z dobrem wszystkich. To modlitwa warta modlitwy i rozmowa warta podjęcia w tym kraju w nadchodzących miesiącach i latach.

* Żyd (wyraz pisany wielką literą) – członek narodu żydowskiego, żyd (słowo pisane małą literą) – wyznawca judaizmu.

** Hindus (lub Indus), pisany wielką literą – obywatel Indii, hindus (lub hinduista), pisany małą literą – wyznawca hinduizmu.

-
- A *inni wypełnią [tę] próżnię, ci o najbardziej ciasnych poglądach na wiarę lub ci, którzy cynicznie wykorzystują religię do usprawiedliwiania [...] [własnych] celów.*

Przed czym ostrzega Autor w tym zdaniu? Do jakich niebezpieczeństw prowadzi zaprzestanie rozmowy na temat religii we współczesnych wielowyznaniowych społeczeństwach?

-
- B *Nasze prawo jest z definicji kodyfikacją moralności, w dużej mierze zakorzenioną w tradycji judeochrześcijańskiej.*

Kodyfikacja to spisanie prawa, które wcześniej istniało w wersji ustnej. Co mówi Autor o pochodzeniu amerykańskiego prawa? Od czego ono się wywodzi?

-
- C *[Należy] zrozumieć kluczową rolę, jaką rozdział kościoła od państwa odegrał w zachowaniu nie tylko naszej [amerykańskiej] demokracji [...]. Ludzie często zapominają, że podczas zakładania naszego państwa, to nie ateści [...] byli najsukuteczniejszymi [zwolennikami] Pierwszej Poprawki [wolności wyznania]. To prześladowane mniejszości [religijne], to baptyści [...] nie chcieli, aby istniejące kościoły narzucały swoje poglądy ludziom [...] To przodkowie ewangelików byli najbardziej nieugięci w kwestii niemieszania rządu z religią, ponieważ nie chcieli, aby religie sponsorowane przez państwo utrudniały im praktykowanie ich wiary tak, jak ją rozumeli.*

Na czym polega rozdział Kościoła i Państwa? Dlaczego w pewnym momencie historii ludzie uznali, że należy takiego rozdziału dokonać? Dlaczego chcieli tego założyciele Stanów Zjednoczonych, autorzy amerykańskiej konstytucji i poprawek do niej? Jaka była rola mniejszości religijnych?

D *Kimkolwiek byliśmy kiedyś, nie jesteśmy już tylko narodem chrześcijańskim; jesteśmy także narodem żydowskim*, narodem muzułmańskim, narodem buddyjskim, narodem hinduskim** i narodem niewierzących. [...] Demokracja wymaga, aby osoby motywowane religijnie przekładały swoje obawy na wartości uniwersalne, a nie wartości specyficzne dla [własnej] religii.*

Czy to zdanie Autora znajduje potwierdzenie w danych statystycznych [patrz tabela w materiale wiedzowym]?

E *Mogę być przeciwnikiem aborcji z powodów religijnych, ale jeśli postuluję uchwalenie prawa zakazującego [aborcji], nie mogę po prostu odwołać się do nauki mojego kościoła lub woli Bożej. Muszę wyjaśnić dlaczego aborcja narusza zasadę, która [dotyczy] ludzi wszystkich wyznań, w tym osób niewierzących.*

Co mówi Autor na temat tworzenia prawa w demokracjach wielowyznaniowych, zwłaszcza w kwestiach spornych, takich jak np. aborcja?

F *Polityka zależy od naszej umiejętności przekonywania siebie nawzajem o wspólnych celach w oparciu o wspólną rzeczywistość. Wymaga kompromisu, sztuki tego, co możliwe.*

W jaki sposób, w wielowyznaniowym społeczeństwie, należy rozstrzygać kwestie sporne [związane z przekonaniem religijnym]? Co oznacza określenie „sztuka, tego, co możliwe”?

G *nie słyszymy tego, co słyszy Abraham, nie widzimy tego, co on widzi [niezależnie jak prawdziwe mogą być dla Abrahama te doświadczenia]. Najlepsze, co możemy zrobić, to działać zgodnie z tym, co wszyscy widzimy, co wszyscy słyszymy, według prawa czy zwykłego rozsądku.*

Jak, zdaniem Autora, należy oceniać sytuacje zagrożenia, w których pojawia się kontekst religijny? Co, w takich sytuacjach, powinno kierować postępowaniem osób interweniujących?

H *Nawet ci, którzy twierdzą, że Biblia jest nieomylna, dokonują rozróżnienia [...] wyczuwając, że niektóre fragmenty — powiedzmy Dziesięć Przykazań lub wiara w boskość Chrystusa — są kluczowe dla wiary chrześcijańskiej, podczas gdy inne są bardziej specyficzne kulturowo i mogą być modyfikowane, aby dostosować się do współczesnego życia. Amerykanie intuicyjnie to rozumieją. Dlatego większość katolików praktykuje kontrolę urodzeń. Niektórzy z tych sprzeciwiających się [legalizacji] małżeństw homoseksualnych, są jednocześnie przeciwni uchwaleniu poprawki do konstytucji, która by takich małżeństw zakazywała.*

W jaki sposób, zdaniem Autora, większość amerykańskich katolików traktuje swoją religię?

I *Nie pytam w tym momencie, czy sprzeciwiasz się aborcji, tylko czy mówisz o tej sprawie w uczciwy sposób". [...] To ludzie tacy jak on szukają głębszej, pełniejszej rozmowy o [roli] religii w tym kraju. Mogą nie zmienić swojego stanowiska, ale chętnie słuchają i uczą się od tych, którzy chcą rozmawiać uczciwymi słowami.*

Jakie jest przesłanie tego fragmentu? Do jakiej postawy, zdaniem Autora, należy dążyć w wielowyznaniowych demokracjach?

1.13.3.1. LEKCJA 1. CO MAJĄ WSPÓLNEGO BIBLIJNY ABRAHAM, DEKALOG DIALOGU I LOTNISKO HEATHROW? CZ. 2.

➔ Źródło 3.

Leonard Swidler, *Dekalog dialogu: podstawowe zasady interreligijnego, interideologicznego dialogu* w: „Journal of Ecumenical Studies” 20, 1 (Winter, 1983): 1–4, tłum. Krystyna Górniak-Kocikowska, fragmenty. <https://static1.squarespace.com/static/5464ade0e4b055bfb204446e/t/57f28890414fb59afd6af663/1475512467014/Dialogue-De-catalogue-Polish.pdf> [dostęp: 10.07.2022]

Dialog jest rozmową na wspólny temat między co najmniej dwoma uczestnikami o różnych poglądach.

- I. Głównym celem dialogu jest uczenie się, to znaczy zmiana i rozwój naszego rozumienia rzeczywistości, a następnie odpowiednie do tego działanie. [...] Przystępujemy do dialogu po to, byśmy my mogli się uczyć, zmieniać i rozwijać, a nie po to byśmy mogli wymusić zmianę w innych, co jest nadzieją przyświecającą debacie [...].
- II. Interreligijny [pomiędzy wyznawcami różnych religii], interideologiczny [pomiędzy zwolennikami różnych ideologii] dialog musi być projektem dwupoziomowym – realizowanym zarówno w obrębie każdej społeczności religijnej czy ideologicznej, jak i pomiędzy takimi społecznościami. [...] Ponieważ głównym celem dialogu jest, by w każdym z partnerów miał miejsce wewnętrzny rozwój i zmiana, konieczne jest również by każdy z uczestników przystąpił do dialogu nie tylko z partnerem po drugiej stronie linii wiary [...] ale również ze swymi współwyznawcami [...].
- III. Każdy uczestnik musi przystępować do dialogu z całkowitą uczciwością i szczerością. [...] Przeszkodą w zaistnieniu dialogu jest nie tylko brak szczerości; taką samą przeszkodą jest niewiara w szczerść partnera. Mówiąc krótko: nie ma zaufania, nie ma dialogu.
- IV. W interreligijnym, interideologicznym dialogu nie wolno porównywać naszych ideałów z praktyką naszego partnera, a raczej nasze ideały z ideałami naszego partnera, naszą praktykę z praktyką naszego partnera. Na przykład, porównuj dawną hinduistyczną praktykę palenia wdów żywcem [sati] z dawną chrześcijańską praktyką palenia czarownic [...].
- V. Każdy z uczestników musi się sam zdefiniować. Dla przykładu, jedynie żyd może zdefiniować, co to znaczy być żydem. Pozostali mogą tylko opisać, jak to wygląda z zewnątrz. [...]
- VI. Każdy z uczestników musi rozpoczynać dialog bez przyjętych na chybcika założeń dotyczących lokalizacji punktów niezgody. [Zamiast] tego, każdy uczestnik dialogu powinien nie tylko wysłuchiwać innych uczestników z otwartym umysłem i sercem, ale również próbować zgadzać się z nimi tak dalece jak dalece jest to możliwe bez [sprzeciwiania] się swej własnej tradycji; właśnie dokładnie w tym miejscu, gdzie to nie jest już możliwe tkwi rzeczywisty punkt niezgody – najczęściej okazuje się on być innym od punktu niezgody błędnie założonego z góry.
- VII. Dialog może odbywać się tylko pomiędzy równymi sobie. [...] Obie strony muszą przystąpić do dialogu z zamiarem wzajemnego uczenia się od siebie [...].
- VIII. Dialog może mieć miejsce tylko na bazie wzajemnego zaufania: należy podejmować najpierw zagadnienia dla których znalezienie [porozumienia] jest najprawdopodobniejsze, ustanawiając w ten sposób zaufanie między ludźmi. [...] Tak więc, podobnie jak gdy w procesie uczenia się posuwamy się od znanego do nieznanego, tak i w dialogu też przechodzimy od zagadnień powszechnie akceptowanych – na których pełne odkrycie, biorąc pod uwagę naszą wzajemną ignorancję spowodowaną stuleciami wrogości, zejdzie nam sporo czasu – do dyskusowania tych, co do których nie ma zgody.
- IX. Osoby przystępujące do interreligijnego, interideologicznego dialogu muszą być przynajmniej w minimalnym stopniu samokrytyczne zarówno w odniesieniu do samych siebie jak i do własnych tradycji religijnych czy ideologicznych.

Brak takiego samokrytycyzmu opiera się na założeniu, że własna tradycja zna już wszystkie właściwe odpowiedzi. [...] przekonanie musi zawierać w sobie zdrowy samokrytycyzm, a nie wykluczać go. Bez tego nie może być dialogu – i, w rzeczy samej, uczciwości.

- x. Każdy uczestnik musi koniec końców spróbować doświadczyć religii czy ideologii partnera „od wewnątrz”, bowiem religia czy ideologia nie

przynależy jedynie do głowy, lecz również do ducha, serca i „całego bytu”, indywidualnego i społecznościowego. [...] Zachowując wierność wobec naszej własnej religii, powinniśmy znaleźć sposób na doświadczenie czegoś z emocjonalnej i duchowej siły symboli i kulturowych nośników religii/ideologii naszego partnera [w dialogu].

ZADANIE 4.

Pracując w grupach przygotujcie metaplan przy założeniu, że *Dekalog dialogu* stanowi odpowiednik „Jak powinno być?”. Niech następnie przedstawiciel/przedstawicielka każdej z grup omówi metaplan.

SKUTECZNY DIALOG W SPOŁECZEŃSTWIE WIELOWYZNANIOWYM

Jak jest?	Jak powinno być?

Dlaczego nie jest, jak powinno być?

Co zrobić, aby było, jak powinno być?

I.13.4. MATERIAŁ POMOCNICZY

I.13.4.1 BARACK OBAMA, WYSTĄPIENIE PODCZAS KONFERENCJI *BUILDING A COVENANT FOR A NEW AMERICA*, WASZYNGTON 2006, FRAGMENTY

⇒ Źródło 2.

Barack Obama, Wystąpienie podczas konferencji *Building a Covenant for a New America* (z ang. *Budując przymierze dla nowej Ameryki*), Waszyngton 2006, fragment

<https://sojo.net/articles/transcript-obamas-2006-sojournerscall-renewal-address-faith-and-politics> [dostęp: 10.07.2022]

[...] Kiedy ignorujemy debatę o tym, co to znaczy być dobrym chrześcijaninem, muzułmaninem czy żydem; kiedy mówimy o religii tylko w negatywnym sensie, [tzn.] gdzie i jak nie należy jej praktykować, a nie w pozytywnym sensie [tzn.], co mówi nam o naszych zobowiązaniach wobec siebie nawzajem; [...] **A** inni wypełnią [tę] próżnię, ci o najbardziej ciasnych poglądach na wiarę lub ci, którzy cynicznie wykorzystują religię do usprawiedliwiania [...] [własnych] celów. [...] Sugeruję to, że [zwolennicy państwa radykalnie świeckiego] nie mają racji, prosząc wierzących, aby zostawili swoją religię za drzwiami przed wejściem w przestrzeń publiczną. [...] Martin Luther King – w istocie większość wielkich reformatorów w historii Ameryki – nie tylko kierował się wiarą, ale wielokrotnie używał religijnego języka argumentując w swojej sprawie. [...] **B** Nasze prawo jest z definicji kodyfikacją moralności, w dużej mierze zakorzenioną w tradycji judeo-ochrześcijańskiej. [...] W całym kraju poszczególne kościoły, takie jak mój i twój, sponsorują programy opieki dziennej, budują ośrodki dla seniorów, pomagają byłym przestępcom odzyskać życie i odbudowują wybrzeża naszej zatoki w następstwie huraganu Katrina. [...] Powstaje więc pytanie, jak budować na tych wciąż niepewnych partnerstwach między religijnymi i świeckimi ludźmi dobrej woli? Zajmie to więcej pracy, dużo więcej pracy, niż wykonaliśmy do tej pory. Trzeba będzie uczciwie zająć się napięciami i podejrzeniami po obu stronach podziału religijnego. Każda ze stron będzie musiała zaakceptować pewne podstawowe zasady współpracy. [...] **C** [Należy] zrozumieć kluczową rolę, jaką rozdział kościoła od państwa odegrał w zachowaniu nie tylko naszej [amerykańskiej] demokracji [...]. Ludzie często zapominają, że podczas zakładania naszego państwa, to nie ateści [...] byli najsku-

teczniejszymi [zwolennikami] Pierwszej Poprawki [wolności wyznania]. To prześladowane mniejszości [religijne], to baptyści [...] nie chcieli, aby istniejące kościoły narzucały swoje poglądy ludziom [...] To przodkowie ewangelików byli najbardziej nieugięci w kwestii niemieszania rządu z religią, ponieważ nie chcieli, aby religie sponsorowane przez państwo utrudniały im praktykowanie ich wiary tak, jak ją rozumieli. [...] Co więcej, biorąc pod uwagę rosnące zróżnicowanie populacji [dzisiejszej] Ameryki [...]. **D** Kimkolwiek byliśmy kiedyś, nie jesteśmy już tylko narodem chrześcijańskim; jesteśmy także narodem żydowskim*, narodem muzułmańskim, narodem buddyjskim, narodem hinduskim** i narodem niewierzących. [...] Demokracja wymaga, aby osoby motywowane religijnie przekładały swoje obawy na wartości uniwersalne, a nie wartości specyficzne dla [własnej] religii. [Demokracja] wymaga tego, aby propozycje [osób wierzących] podlegały dyskusji i zdrowemu rozsądkowi. **E** Mogę być przeciwnikiem aborcji z powodów religijnych, ale jeśli postuluję uchwalenie prawa zakazującego [aborcji], nie mogę po prostu odwołać się do nauki mojego kościoła lub woli Bożej. Muszę wyjaśnić dlaczego aborcja narusza zasadę, która [dotyczy] ludzi wszystkich wyznań, w tym osób niewierzących. [...] Będzie to trudne dla niektórych, którzy wierzą w nieomylność Biblii, tak [jak wierzy] wielu ewangelików [...]. Ale w pluralistycznej demokracji nie mamy wyboru. **F** Polityka zależy od naszej umiejętności przekonywania siebie nawzajem o wspólnych celach w oparciu o wspólną rzeczywistość. Wymaga kompromisu, sztuki tego, co możliwe. Na pewnym podstawowym poziomie religia nie pozwala na kompromis. To sztuka niemożliwego. Jeśli Bóg przemówił, to od wyznawców oczekuje się, że będą żyć zgodnie z Bo-

żymi [...] [nakazami], bez względu na konsekwencje. Opieranie [indywidualnego] życia na takich bezkompromisowych zobowiązaniach może być wzniosłe, ale opieranie naszej [państwowej] polityki na takich zobowiązaniach byłoby rzeczą niebezpieczną. Jeśli w to wątpisz, pozwól, że podam ci przykład. Wszyscy znamy historię Abrahama i Izaaka. Abraham otrzymuje od Boga rozkaz ofiarowania swojego jedyne go syna i bez sprzeciwu zabiera Izaaka na szczyt góry, przywiązuje go do ołtarza i unosi nóż, przygotowany do działania tak, jak nakazał [mu] Bóg. Oczywiście, w końcu Bóg zsyła anioła, aby [powstrzymał Abrahama] w ostatniej chwili, i Abraham zdaje Boży test oddania. Ale można śmiało powiedzieć, że jeśli ktokolwiek z nas [...] zobaczyłby Abrahama na dachu budynku podnoszącego nóż, przynajmniej powiadomilibyśmy policję i spodziewalibyśmy się, że [odpowiednie władze] odbiorą Izaaka Abrahamowi. Zrobilibyśmy to, ponieważ my **G nie słyszymy tego, co słyszy Abraham, nie widzimy tego, co on widzi [niezależnie jak prawdziwe mogą być dla Abrahama te doświadczenia]. Najlepsze, co możemy zrobić, to działać zgodnie z tym, co wszyscy widzimy, co wszyscy słyszymy, według prawa czy zwykłego rozsądku.** Wreszcie, jakiegokolwiek pogodzenie wiary z demokratycznym pluralizmem wymaga pewnego wycucia proporcji. Dotyczy to obu stron [religijnego podziału]. **H Nawet ci, którzy twierdzą, że Biblia jest nieomylna, dokonują rozróżnienia [...] wyczuwając, że niektóre fragmenty — powiedzmy Dziesięć Przykazań lub wiara w boskość Chrystusa — są kluczowe dla wiary chrześcijańskiej, podczas gdy inne są bardziej specyficzne kulturowo i mogą być modyfikowane, aby dostosować się do współczesnego życia. Amerykanie intuicyjnie to rozumieją. Dlatego większość katolików praktykuje kontrolę urodzeń. Niektórzy z tych sprzeciwiających się [legalizacji] małżeństw homoseksualnych, są jednocześnie przeciwni uchwaleniu poprawki do konstytucji,**

która by takich małżeństw zakazywała. [...] Bez względu na to, jak bardzo są religijni lub nie, ludzie są zmęczeni postrzeganiem wiary jako narzędzia ataku. Nie chcą, by wiara była wykorzystywana do umniejszania [kogokolwiek] lub tworzenia podziałów [między ludźmi]. [...] Kilka dni po tym, jak wygrałem nominację Demokratów w moim wyścigu do Senatu USA, otrzymałem e-mail od lekarza [...], który napisał [...] „Gratuluję ogromnej i inspirującej wygranej w prawyborach. Z radością głosowałem na ciebie i powiem ci, że poważnie rozważam głosowanie na ciebie w wyborach powszechnych. Piszę, aby wyrazić moje obawy, które ostatecznie mogą uniemożliwić mi wspieranie cię”. Doktor określił się jako chrześcijanin [...]. Jego wiara doprowadziła go do silnego sprzeciwu wobec aborcji i małżeństw homoseksualnych [...]. Ale powodem, dla którego lekarz rozważał nie głosowanie na mnie, nie było po prostu moje stanowisko w sprawie aborcji. [...] „Wyczuwam, że masz silne poczucie sprawiedliwości..., a także [...], że jesteś osobą z dużym szacunkiem dla rozsądku ... Bez względu na twoje przekonania, jeśli naprawdę wierzysz, że wszyscy, którzy sprzeciwiają się aborcji, są ideologami napędzanymi [...] pragnieniami zadawania cierpienia kobietom, to moim zdaniem nie jesteś sprawiedliwy [...]. **I Nie pytam w tym momencie, czy sprzeciwiasz się aborcji, tylko czy mówisz o tej sprawie w uczciwy sposób.** [...] **To ludzie tacy jak on szukają głębszej, pełniejszej rozmowy o [roli] religii w tym kraju. Mogą nie zmienić swojego stanowiska, ale chętnie słuchają i uczą się od tych, którzy chcą rozmawiać uczciwymi słowami.** [...] Zanim położyłem się spać, odmówiłem własną modlitwę. Myślę, że to modlitwa, którą dzielę z wieloma Amerykanami. Nadzieja, że możemy żyć ze sobą w sposób, który godzi przekonania każdego z dobrem wszystkich. To modlitwa warta modlitwy i rozmowa warta podjęcia w tym kraju w nadchodzących miesiącach i latach.

* Żyd (wyraz pisany wielką literą) – członek narodu żydowskiego, żyd (słowo pisane małą literą) – wyznawca judaizmu.

** Hindus (lub Indus), pisany wielką literą – obywatel Indii, hindus (lub hinduista), pisany małą literą – wyznawca hinduizmu.

I.13.4.2. RELIGIOUS LANDSCAPE STUDY 2007, 2014

Wyniki ankiety przeprowadzonej w 2007 i 2014 roku na grupie 35 000 Amerykanów z pięćdziesięciu stanów USA

Odpowiedzi na pytanie o wyznawaną religię	Tłumaczenie na język polski	Procent ankietowanych		
Chrześcijanie	Evangelical Protestant	Ewangelikanie	25,4	
	Mineline (mainstream) Protestant	Protestanci głównego nurtu	14,7	
	Historically Black Protestant (Black Christianity, African-American Christianity)	Afroamerykańscy chrześcijanie	6,5	
	Catholic	Katolicy	20,8	
	Mormon	Mormoni	1,6	
	Orthodox Christian	Cerkiew prawosławna (Kościół prawosławny)	0,5	
	Jehovah's Witness	Świadkowie Jehowy	0,8	
	Other Christian	Inne chrześcijańskie	0,4	
	Wyznania niechrześcijańskie	Jews	Żydzi	1,9
		Muslim	Muzułmanie	0,9
Buddhist		Buddyści	0,7	
Hindu		Hindusi (hinduiści)	0,7	
Other world religions		Inne światowe religie	0,3	
Other faiths		Inne wyznania	1,5	
Unaffiliated (religious „nones”)	Atheists	Ateiści	3,1	
	Agnostic	Agnostycy	4,0	
	Nothing in particular	Nic szczególnego	15,8	
	Don't know	Nie wiem	0,6	

🔗 Źródło: <https://www.pewresearch.org/religion/religious-landscape-study/> [dostęp: 10.07.2022]